

70 ΧΡΟΝΙΑ του ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

ΤΕΤΑΡΤΗ 6

ΠΕΜΠΤΗ 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

ΩΡΑ 9.00 Μ.Μ.

ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Χρήστος Κωνσταντίνου : μπουζούκι
Δημήτρης Χριστοδούλου : μπουζούκι
Γιάννης Ιωάννου : πιάνο
Δημήτρης Παπαγγελίδης : κιθάρες
Γιάννης Βασσάλος : ηλεκτρικό μπάσο
Μιχάλης Ορφανίδης : ντραμς

Ενορχήστρωση : Γιάννης Ιωάννου
Ηχολίπτες : Δημήτρης Ξενικάκης - Γιώργος Γρίκος
Συντονισμός παραγωγής : Αναστασία Σαρρίδου
Οργάνωση παραγωγής : Μαργαρίτα Θεοδωράκη

"Πολιτεία Α' & Β'
Αρχιπέλαγος
Λιποτάκτες"

ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΝ :

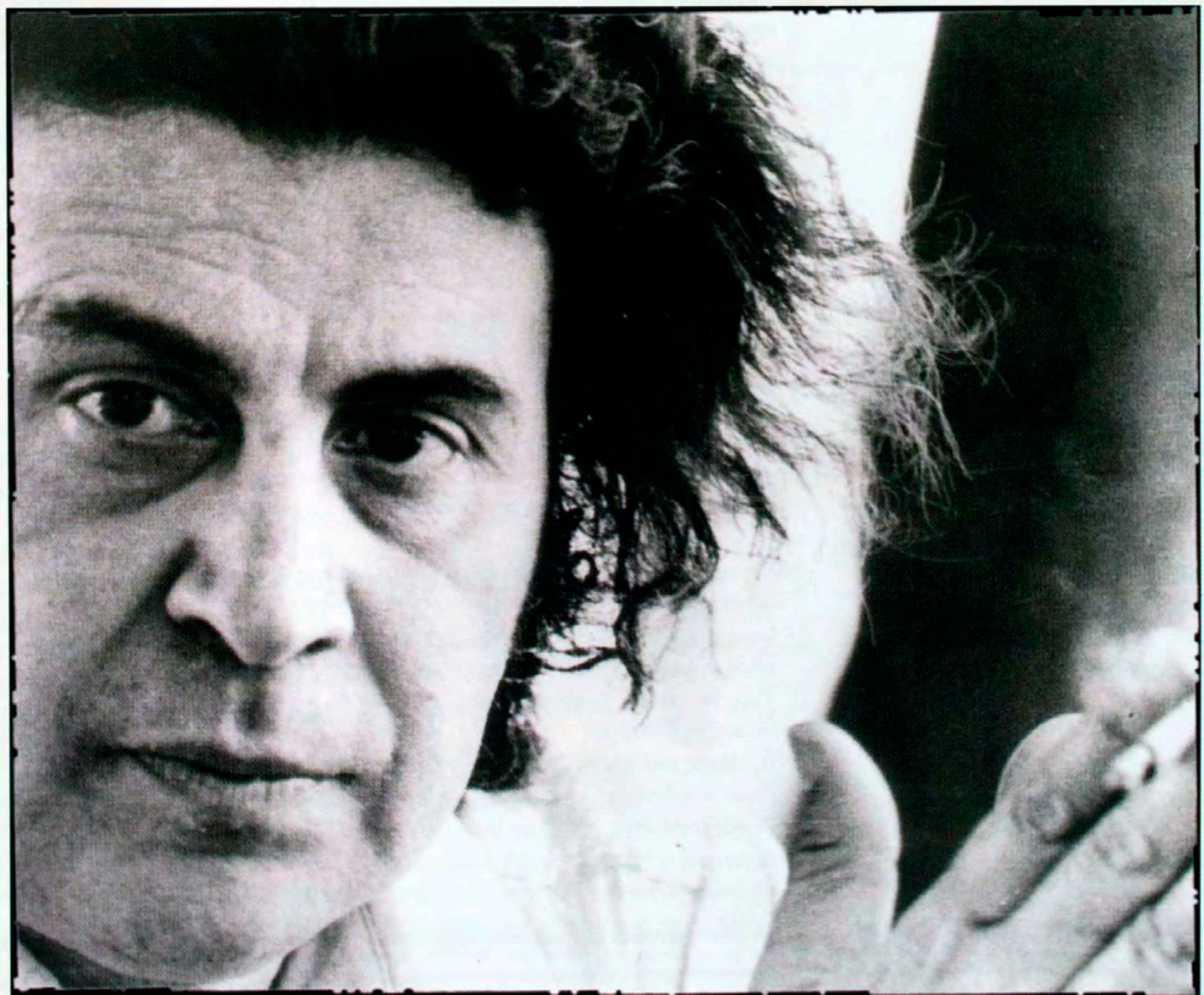
ΜΑΙΡΗ ΛΙΝΤΑ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΗΤΡΟΠΑΝΟΣ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΕΚΚΑΣ

και ο ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Παραγωγή ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΒΥΡΩΝΑ

Η ιστορία είναι πολύ παλιά. Έχει ξεπεράσει το μισόν αιώνα. Ενώ από την εποχή που σαν κάθε ανήσυχος και προβληματισμένος θνητός θα έπρεπε να τακτοποιήσω μια για πάντα τη θέση μου στη ζωή και στον κόσμο.

Στο "ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ" ο Χάρος λέει "Είμαι η φυσική κατάσταση των πραγμάτων...". Επομένως εκδόμαστε απ' το πουθενά για να πάμε στο πουθενά. Κι εγώ αποφάσισα να ζήσω τη ζωή μου ολοκληρωτικά, με όλους τους πόρους του δέρματος και της ψυχής μου. Έτσι για να χαρώ απόλυτα το Φως, έπρεπε να γνωρίσω και το Σκοτάδι. Για να χαρώ την Αγάπη, έπρεπε να γνωρίσω το Μίσος. Για να χαρώ την Ειρήνη, έπρεπε να γνωρίσω τον Πόλεμο. Για να χαρώ την Ελευθερία, έπρεπε να γνωρίσω τη Φυλακή. Για να χαρώ την ευδαιμονία της Σωματικής Υγείας, έπρεπε να γνωρίσω το Βασανισμό και τον πόνο...

Επομένως κάτω από την επιφάνεια αυτών που εσείς ονομάζετε "τόλμη", "αρετή", "θυσία" κ.λπ. βρίσκεται η αληθινή αιτία: το βίωμα.

Έπρεπε να βιώσω απόλυτα και ολοκληρωτικά αυτή την περίεργη καμπύλη που είναι η ζωή μας. Έπρεπε να χαρώ κάθε στιγμή της. Υπήρχε γι' αυτό υπαρκτή ανάγκη. Ειδεμή δεν έβλεπα το λόγο, γιατί σώνει και καλά θα πρέπει να υπακούσω σ' αυτό το "καπρίτσιο", ποιος ξέρει ποιός Αλόγιστος Λογικός, ποιός Αναρχικός Αρχής και ποιός Συμπαντικός Ανάγκης, διαγράφοντας τον κύκλο μου απ' το Τίποτα στο Τίποτα σαν ένα φυτό.

Υπάρχει όμως και κάποιος άλλος βαθύτερος λόγος. Πίστεψα εξ αρχής, πως ό,τι έχει να κάνει με τον Άνθρωπο και τις ανθρώπινες κοινωνίες, είναι υποκειμενικό. Σε αντίθεση με κείνο που έχει να κάνει με τη Φύση, το Σύμπαν και το Νόμο της Παγκόσμιας Αρμονίας, που είναι αντικειμενικό. Όλες οι έννοιες και οι αξίες, λοιπόν, δεν είναι απόλυτες, αλλά σχετικές. Δεν υπάρχει αντικειμενική έννοια της ελευθερίας, της πίστης, του χρέους (και "κομματικού πατριωτισμού", που είναι τόσο της μόδας και βάσει του οποίου κρίνονται οι "λεγόμενοι" και οι "αμφιλεγόμενοι"), αλλά μόνο υποκειμενική, ανάλογα με τις εποχές, τους λαούς τις θρησκείες και τις ευκαιριακές ανάγκες των δυνατών της κάθε ιστορικής και κοινωνικής εποχής.

Το αντικειμενικό, το σταθερό, το ακλόνητο, το διαχρονικό είναι οι φυσικοί νόμοι και πάνω απ' όλα ο Νόμος της Συμπαντικής Αρμονίας. Κοιτάζτε έναν οποιονδήποτε πλανήτη. Είναι ελεύθερος; Κοιτάζτε τους Γαλαξίες. Είναι ελεύθεροι; Μετά απ' τον ουρανό κατεβείτε στη γη μας. Όλα όσα έχουν να κάνουν με τους Νόμους του ζωϊκού και του φυτικού βασιλείου έχουν την ελευθερία που τους επιβάλλει η ανάγκη της ισορροπίας. Δηλαδή της Αρμονίας.

Ένας μουσικός ορχηστράς είναι υποχρεωμένος να υπακούει "δουλικά" στο μουσικό κείμενο, που του έχει επιβληθεί από το Συνθέτη. Και όσο περισσότερο πιστός είναι σ' αυτό, τόσο το τελικό αποτέλεσμα, δηλαδή η Αρμονία, θα είναι περισσότερο τέλεια.

Μ' αυτές τις σκέψεις ξεκίνησα για το Μεγάλο Ταξίδι, χωρίς φυσικά να έχω εμπιστοσύνη στους ανθρώπους, μιας και από το Σοφοκλή έως τις εμπειρίες που αρχίσαμε να ζούμε πάνω στο πετάι μας απ' το 1940 και μετά, όλοι συμφωνούσαν και όλα συνέβαιναν στο να θεωρήσω τον κοινωνικό άνθρωπο ως το αγριότερο ζώο του Πλανήτη μας. Και κυρίως, το μοναδικό που περιφρονεί - και όταν το μπορεί καταλύει - τους Νόμους της Παγκόσμιας Αρμονίας. Σ' ένα τέτοιο ταξίδι είτε αφομοιώνεσαι στο κοινωνικό αλαλούμ που σε σίφουνας ρουφά και καταπίνει ό,τι ανάλαφρο και διαθέσιμο συναντά στο πέρασμα του, είτε αντιστέκεσαι. Όμως, γι' αυτό θα πρέπει να γίνεις βράχος με ρίζες βαθειές.

Έτσι φτάνουμε στο υποκειμενικό. Στη νησιώτικη και για τα καθ' ημάς στην καζαντζάκεια θεώρηση της ζωής που ευτυχώς την ανακάλυψα πολύ νωρίς, την ασπασθήκα και τη χρησιμοποίησα σαν πανοπλία, που τελικά με προφύλαξε σε όλο το μακρινό ταξίδι.

Είχα και την ανέλπιστα τύχη να δεθώ από παιδί με τον Κόσμο της μουσικής. Από κει και πέρα αυτός ήταν ο δρόμος μου ο μοναχικός. Εγώ και η Μουσική. Και κανένας άλλος. Ένας ωκεανός ήχων μπροστά μου, που έπρεπε να τον ταξιδέψω, για να το γνωρίσω. Το τέταρτο Άπειρο ύστερα από το Άπειρο σε Ύψος του Ουρανού, το Άπειρο σε Βάθος, του Βουνού και το Άπειρο σε Μάκρος, της Θάλασσας...

Ως Έλληνας (άλλη ευλογία των θεών), απ' το Αιγαίο ως το Ιόνιο και απ' την Ήπειρο στην Πελοπόννησο και από πάνω ο Ουράνιος θόλος, έζησα σταυροειδώς κουβαλώντας μέσα μου το Τέταρτο Άπειρο.

Τα γεγονότα, οι άνθρωποι, οι δοκιμασίες, οι σκιές, είτε απλά ερεθίσματα σ' ένα δρόμο, που το υποκείμενο ωριμάζει με τη Γέννηση και τις Εμπειρίες των Αντιθέσεων, για να δοθεί όλο και περισσότερο ολοκληρωτικά στη συνδεσή του με το Κέντρο της Συμπαντικής Αρμονίας, που μόνο η Μουσική, η

Αναβλύζουσα και η Στοχαστική, μπορεί να αποκαλύψει στους ανθρώπους. Όσοι απ' αυτούς μπορούν να αποδεχτούν τη δωρεά της, γίνονται ευτυχέστεροι. Και υποκειμενικά ελεύθεροι. Γιατί ελεύθερος είναι αυτός που νοιώθει ελεύθερος. Αυτός που λέει "Είμαι ελεύθερος". Και γίνεται ελεύθερος! Όμως για να το πεις, θα πρέπει να έχεις υψωθεί πάνω απ' το Συμβατικό και το Πεπερασμένο, που είναι η ανθρώπινη Κοινωνία. Δηλαδή πάνω απ' τους καταναγκασμούς της ανθρώπινης δίψας για ΕΞΟΥΣΙΑ. Ωστε απέναντι στους ανθρώπους και τα όποια εποχιακά τους "πρέπει" και κυρίως απέναντι σε κάθε μορφή εξουσίας, οφείλεις να είσαι αναρχικός και απρόβλεπτος. Και μόνο απέναντι στη Συμπαντική Αρμονία και την επίγεια έκφρασή της, την Τέχνη και τη Μουσική ειδικότερα, πρέπει να είσαι ταπεινός διάκονος, αν θέλεις να υψωθείς και να ζητήσεις ουσιαστικά την πεπερασμένη Καμπύλη σου.

Δεν είναι τυχαίο το ότι στην κρίσιμότερη στιγμή της ζωής μου, όταν η κοινωνία των ανθρώπων μου έστειλε παγίδα θανάτου και με "κάρφωσε" στο κελί της Μπουμπουλίνας, αντέδρασα με τους στίχους του "ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ", μέσα απ' τους οποίους αναζήτησα τις δικές μου, τις προσωπικές μου "σταθερές":

"Ο Πολικός σημαδεύει με Φως το σταθερό σημείο του κόσμου". Δηλαδή εμένα! Ο Πολικός φυσικά, ένα απλό αστρικό σύμβολο του Νόμου της Συμπαντικής Αρμονίας. Μετά απ' αυτό ήμουν άπαρτος.

Όπως δεν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι το έργο αυτό επιδρά στους άλλους όπως το λιβάνι στο Διάβολο... Ίσως να έχουν τύψεις, που δεν ευλογήθηκαν με το ζυγό και το μαρτύριο, αφήνοντας τους άλλους, τους ελάχιστους, να το πράξουν αυτοί στη θέση τους...

Και ποιοί ήταν τότε οι ελεύθεροι; Αυτοί, η "συντριπτική πλειοψηφία", που γυάλιζαν τα σάνδαλα των Παπακών ή εμείς οι μετρημένοι στα δάχτυλα, που περιμέναμε το σύνθημα της τελικής λύτρωσης;

Μ' αυτά και μ' αυτά, με τις θυσίες των λίγων, οι Έλληνες έγιναν ελεύθεροι υποκειμενικοί, όταν γύρω τους αντικειμενικά δεν υπήρχε ίχνος ελευθερίας. Ελεύθεροι και άζιοι για ύμνους δοξαστικούς, με τους οποίους, ως ελεύθεροι, μπορούσαν να ταυτισθούν.

Η ίδια διαδικασία προηγήθηκε στις εποχές της Ξένης Κατοχής και του Εμφυλίου. Η θυσία των λίγων καθιστούσε ελεύθερους (πάντοτε υποκειμενικά) τους πολλούς. Γι' αυτό και τότε είχαμε ύμνους δοξαστικούς και δη λαϊκούς. Έτσι με δύο συν δύο, το όλον τέσσερις σειρές λέξεων, εξαντλείται κατά την ταπεινή μου άποψη εκείνο που εσείς περιγράφετε στην ερώτησή σας ως "σύνδεση Λαού-Ελευθερίας, (που) έγινε υπο την ώθησή της μεγάλης λαϊκής αντίδρασης στις συνθήκες κοινωνικοπολιτικές και καλλιτεχνικής φήμωσης και χειραγώγησης των λαϊκών δυνάμεων...".

Το αντίθετο συνέβη τότε... Δηλαδή ποτέ άλλοτε ο Λαός μας δεν ήταν τόσο ελεύθερος (υποκειμενικά, πάντοτε), όσο σε κείνους τους χαλεπούς (αντικειμενικά) για την ελευθερία καιρούς, ενώ το απόσπασμα από την ερώτησή σας, που μόλις παρέθεσα, ταιριάζει σε γάντι στη σημερινή πραγματικότητα...

Όπου σε αντικειμενικές συνθήκες ελευθερίας (και κάτι παραπάνω: ασυδοσίας), ποτέ ο νεοέλληνας δεν ήταν υποκειμενικά τόσο δέσμιος και εθελοντικά ανελεύθερος στα ουσιαστικότερα σημεία της ύπαρξής του, δηλαδή στη σκέψη του και στη θέλησή του. Μ' άλλα λόγια, ποτέ άλλοτε (για να πάρω μια άλλη φράση σας) δεν υπήρχε στη χώρα μας αυτή η ασφυκτική αίσθηση της έλλειψης ελευθερίας, όσο σήμερα! Όπου άλλοι επιλέγουν "πριν από σας για σας...". Αποφασίζουν στο ονομά σας. Λεπτατούν το δημόσιο πλούτο με την ψήφο σας. Ψεύδονται ασυστόλως υπό τας ιαχάς σας... Σας επιμορφώνουν κατά το απόλυτο γούστο τους με το χρήμα σας. Και το χειρότερο, οδηγούν τη χαρά σας στον αφανισμό της και την ψυχή της στον εκφυλισμό σπριζόμενοι στη συνοχή των μεν και την απάθεια των δε.

Πού είναι λοιπόν η ελευθερία σας; Ποιά είναι η ανεξαρτησία σας; Και το χειρότερο απ' όλα είναι, ότι οι "γνωστοί-άγνωστοι", αυτοί οι ελάχιστοι, που κατά καιρούς προσέφεραν εθελοντικά τις σάρκες τους και τη ζωή τους για την ελευθερία των άλλων, έπαψαν πια να υπάρχουν. Όχι γιατί φοβήθηκαν τους εχθρούς, αλλά γιατί απείσπασαν τους υποτιθέμενους "φίλους"... Δηλαδή τη "συντριπτική πλειοψηφία", που χωρίς να το έχει - ως φαίνεται - ακόμα κατανοήσει, έχει σκεπάσει με τη βαρεία ταφόπλακα της αχαριστίας το λιπόθυμο Σώμα της Ελευθερίας. Της δικής της φυσικά.

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ, Βραχάτι 1.1.1995

Απόσπασμα συνέντευξης στην Αγγλική Σκανδάλη, περιοδικό ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΕΣ, 5/1995.

Πρώτα συνέθεσα το τέταρτο τραγούδι, το " ΧΑΘΗΚΑ ", όταν υπηρετούσα στρατιώτης στα Χανιά, στα 1952.

Ήταν ένα ποίημα του αδερφού μου του Γιάννη. Εκείνος ήταν τότε είκοσι χρονών κι έγραφε ποίηση. Θυμάμαι, ότι συχνά μάζευα τα χειρόγρατά του, που τα σκορπούσε ανέμελα στον κήπο μας στο Γαλατά. Έτσι διάλεξα και τα υπόλοιπα, που τα μελοποίησα στην Αθήνα και στο Παρίσι. Παράλληλα φρόντισα να τα δώσω στον εκδότη Νίκο Γουδέλη, με τον οποίο υπηρετήσαμε για ένα διάστημα μαζί στο Κέντρο Διερχομένων στην Αθήνα κι έτσι είδε το φώς η πρώτη ποιητική συλλογή του Γιάννη Θεοδωράκη "ΛΙΠΟΤΑΚΤΕΣ".

Η δεκαετία του '50 ήταν για μένα μια περίοδος έντονης μελέτης και σύνθεσης συμφωνικής μουσικής.

Έργα : ΠΡΩΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ (1952), ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΚΡΙΑ (1953), ΠΡΩΤΗ ΣΟΥΙΤΑ (1954), ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ (1954), ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΟΥΙΤΑ (1955), ΠΙΑΝΟ ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ (1957), ΤΡΙΤΗ ΣΟΥΙΤΑ (1958).

Μπαλέτα : ΟΙ ΕΡΑΣΤΕΣ ΤΟΥ ΤΕΡΟΥΕΛ και ΑΝΤΙΓΟΝΗ (1958).

Μουσική για τραγωδία : ΦΟΙΝΙΣΣΕΣ (1959).

Ανάμεσα σε δυο σελίδες συμφωνικής μουσικής μου άρεσε να παίζω στο πιάνο και να τραγουδώ. Αυτό με ξεκούραζε. Υπήρχαν τραγούδια που είχα γράψει στην Τρίπολη και στην Αθήνα στη δεκαετία του '40. Αυτό ήταν το βασικό μου ρεπερτόριο, στο οποίο πρόσθεσα τους ΛΙΠΟΤΑΚΤΕΣ και αργότερα τον ΕΠΙΤΑΦΙΟ (1958).

Έως τα 1960 δε μου είχε περάσει ποτέ απ' το νου, πως τα τραγούδια αυτά, που εκτός από μένα τ' άκουγε μόνο η Μυρτώ και δυο-τρεις στενοί φίλοι, θα μπορούσαν ποτέ να ενδιαφέρουν ένα ευρύτερο κοινό. Πολύ περισσότερο να βγουν σε δίσκους.

Παρ' ότι στα 1958 το τραγούδι που έγραψα για το φιλμ HONEYMOON (LUNE DE MIEL) του Μάικλ Πάουελ με τη Λουντμίλα Τσερίνα είχε διεθνή επιτυχία με την Πετούλα Κλαρκ και το Μαρίνο Μαρίνο.σε πρώτες εκτελέσεις, που τις διαδέχθηκαν χιλιάδες άλλες.

Στον πρώτο κιόλας χρόνο ο δίσκος αυτός είχε πουλήσει επτά εκατομμύρια αντίτυπα. Εγώ όμως είχα παραχωρήσει τα δικαιώματά μου στον κ. Πάουελ, γιατί τότε μου έδινε δουλειά στο Λονδίνο. Είχα κάνει μαζί του τη μουσική για δυο φιλμ : το "I'LL MEET BY MOON-LIGHT" και το "HONEYMOON". Αυτό με έκανε γνωστό κι έτσι συνέχισα ως τα 1962 με άλλους σκηνοθέτες.

Το τραγούδι "HONEYMOON SONG", μεταφρασμένο απ' το Νίκο Γκάτσο, βγήκε στην Ελλάδα σε δυο εκτελέσεις με τον τίτλο " ΑΝ ΘΥΜΗΘΕΙΣ Τ' ΟΝΕΙΡΟ ΜΟΥ " στα 1960. Η πρώτη με τη Γιοβάννα και με διευθυντή ορχήστρας το Μάνο Χατζιδάκι και η δεύτερη με τη Μαίρη Λίντα και το Χιώτη και διευθυντή ορχήστρας τον υποφαινόμενο.

Την ίδια εποχή ηχογραφήθηκαν και οι ΛΙΠΟΤΑΚΤΕΣ στο παλιό στούντιο της Columbia με βασικούς εκτελεστές το Μανώλη Χιώτη, το Δημήτρη Φάμπα (κιθάρα) και τον Καζάνα, (κρουστά).

Ήθελα πολύ τη μουσική μου να τη χορεύουν τα νεαρά ζευγάρια στα πολύ ρομαντικά κέντρα της εποχής. Θυμάμαι ένα στη Γλυφάδα, ανάμεσα στα πεύκα, πλάι στη θάλασσα. Εκείνο το κέντρο φανταζόμουν, όταν προσπαθούσα να βγάλω στην επιφάνεια της ενορχήστρωσης τα κρουστά δίνοντας όσο γίνεται περισσότερο χορευτικό ρυθμό στο έργο.

Τραγούδησα ο ίδιος για πρώτη φορά. Αυτό άρεσε σε πολλούς, ενώ ακόμα πιο πολλοί βρήκαν τη φωνή μου απαίσια. Ένας απ' αυτούς κι ο Σάκης Πεπονής, που διευθυντής τότε του ΕΙΡ, μου δήλωσε, ότι διέταξε να μη μπαίνουν οι ΛΙΠΟΤΑΚΤΕΣ, γιατί ήμουν φάλτσος

...

Ξανατραγούδησα όμως το ΕΝΑΣ ΟΜΗΡΟΣ (1962) και τα ΛΥΡΙΚΑ (1977), ίσως γιατί υπήρχαν ορισμένοι στίχοι -ορισμένα τραγουδια- που τα θεωρούσα πολυ προσωπικά. Δεν ήταν κάτι λογικό, αλλά πιότερο συναισθηματικό.

Ο Μπόστ ανέλαβε να ζωγραφίσει το εξώφυλλο του μικρού δίσκου (extended 45 στροφών), που κυκλοφόρησε η "COLUMBIA". Είχε φιλοτεχνήσει εξ' άλλου τα εξώφυλλα στον ΕΠΙΤΑΦΙΟ, το ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ, την ΠΟΛΙΤΕΙΑ και τα ΕΠΙΦΑΝΙΑ, που είχαν κυκλοφορήσει τον ίδιο καιρό.

Αργότερα στα 1964 τραγούδησε τους ΛΙΠΟΤΑΚΤΕΣ ο Κώστας Χατζής.

Την εποχή εκείνη συνεργαζόμαστε στενά σε συναυλίες που δίναμε κάθε Κυριακή πρωί σε κινηματογράφους των συνοικιών της Αθήνας μαζί με το Γρηγόρη Μπιθικώτση και τη Σούλα Μπιρμπίλη.

Στα 1966, στον πρώτο ΜΟΥΣΙΚΟ ΑΥΓΟΥΣΤΟ στο Λυκαβηττό, εμφανίσα μια νέα τραγουδίστρια τη Μαρινέλλα. Είχε μεγάλη ανασφάλεια, φοβόταν το κοινό κι έκανα μεγάλη προσπάθεια, για να την πείσω, ότι είναι γεννημένη τραγουδίστρια. Όχι απλώς να συνοδεύει το Στέλιο Καζαντζίδη, αλλά μόνη, αυθύπαρκτη, με μεγάλη φωνή και προσωπικότητα. Έτσι η Μαρινέλλα τραγούδησε για πρώτη φορά σε μεγάλο κοινό στο Λυκαβηττό υπό τη διευθυνσή μου τους ΛΙΠΟΤΑΚΤΕΣ, που αμέσως μετά τους τραγούδησε και σε δίσκο της "ΜΙΝΩΣ", που νομίζω, οτι υπήρξε και ο πρώτος της δίσκος.

ΛΙΠΟΤΑΚΤΕΣ

Γιάννη Θεοδωράκη

1958

I

Όμορφη πόλη, φωνές μουσικές
απέραντοι δρόμοι, κλεμμένες ματιές.
Ο ήλιος χρυσίζει, χέρια σπαρμένα,
βουνά και γιασιά, πελάγη απλωμένα.
Θα γίνεις δικιά μου πριν έρθει η νύχτα,
τα κλωμά τα φώτα πριν ρίξουν δίχτυα.
Η νύχτα έφτασε, τα παράθυρα κλείσαν,
η νύχτα έπεσε, οι δρόμοι καθήκαν.

II

Αυγή αφράτη, τσεκουριά στην πλάτη
από τις καμινάδες ξέφυγε η καπνιά
και κρεμάστηκε στα παράθυρά μας
σκέπασε ατμός τον έρωτά μας.
Τη νύχτα απόλυτη γαλήνη
στα κρεμαστάρια σφαχτιάρια
τα ρούχα μας.

III

Δακρυσμένα μάτια
νυσταγμένοι κήποι
όνειρα κομμάτια
ας ήταν να ζω
στους μεγάλους δρόμους
κάτω απ' τις αφίσες
στα χιλιάδες χρώματα
ας ήταν να βρεθώ.

Νάταν η καρδιά μου
λαμπερό αστέρι
δίκοπο μαχαίρι
αστραφερό σπαθί
μες το μεσημέρι.
νάταν η ματιά μου

IV

Χάθηκα μέσα στους δρόμους
που μ' έδεσαν για πάντα
μαζί με τα σοκάκια
μαζί με τα λιμάνια.
Χάθηκα γιατί δεν είχα τα φτερά
και είχα εσένα Κατινιώ
γιατί είχα όνειρα πολλά
και το λιμάνι ήταν μικρό
γιατί ήμουν πάντα μόνος
και θάμαι πάντα μόνος.

ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ - ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Αύγουστος και Σεπτέμβριος του 1960. Στην Επίδαυρο παίζονται οι "ΦΟΙΝΙΣΣΕΣ" με την πρώτη μουσική υπόκρουση που γράφω για Τραγωδία.

Πριν έξι μήνες, το χειμώνα του 1959, ο Μινωτής ήρθε στο Παρίσι ειδικά για μένα. Συναντηθήκαμε στο ξενοδοχείο του, στο Grand Hotel, κοντά στην Όπερα κι όλο το απόγευμα μου μιλούσε για το έργο.

Ο Μινωτής, ο Ρίτσος κι ο Τσαρούχης ήταν οι Έλληνες με τον αρτιότερο και πιο μεστό προφορικό λόγο. Όταν μιλούσαν, μπορούσα να τους ακούω με τις ώρες μη τολμώντας να διακόψω τον ειρμό στον υπέροχο κόσμο των γνώσεων και των ιδεών τους.

Μόλις έφυγε, στρώθηκα στη δουλειά. Μέναμε τότε στη Rue de la Fontaine au Roi, 28, στο έννατο διαμέρισμα μετά την place de la Republique. Η Μαργαρίτα ήταν μόλις ενός έτους και η Μυρτώ ήταν έγκυος. Ο Γιώργος γεννήθηκε στις 5 Μαΐου του 1960. Το μεγάλο για μας γεγονός είναι αποτυπωμένο στο κάτω μέρος της παρτιτούρας. Όπως και η δολοφονία του μαύρου ηγέτη του Κογκό, Λουμούμπα.

Οι "ΦΟΙΝΙΣΣΕΣ" ανέβηκαν με σκηνοθεσία του Αλέξη Μινωτή και με πρωταγωνιστές την Κατίνα Παξινού, το Θάνο Κωτσόπουλο, την Άννα Συνοδινού και τον ίδιο το Μινωτή. Το γυναικείο Χορό τον αποτελούσαν 25 υπέροχα κορίτσια, που τα είχε ντύσει ο Φωκός. Το σκηνικό ήταν του Κλώνη. Η ορχήστρα ζωντανή, κρυμμένη κάτω απ' τις ξύλινες κατασκευές του Ανακτόρου των Θηβών, με δική μου διεύθυνση.

Ήταν ωραία εποχή να κάνεις πρόβες στο μαγικό τοπίο της Επίδαυρου και μετά τους μυθικούς ήρωες κλεισμένος στο στούντιο της Columbia, μια τσιμεντένια αποθήκη που έκαιγε το καλοκαίρι σα φούρνος, να διευθύνεις το Μανώλη Χιώτη και τους άλλους λαϊκούς μουσικούς και μπροστά στο μικρόφωνο να τραγουδά ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης με σεκόντο την Καίτη Θύμη αρθρώνοντας με το δικό του μοναδικό τρόπο τους στίχους του Ρίτσου.

Μιλώ για τον "ΕΠΙΤΑΦΙΟ". Οι δυο εκδόσεις, η μια με Χατζιδάκι-Μούσχουρη και η άλλη με Χιώτη-Μπιθικώτση, δεν είχαν καλά-καλά κυκλοφορήσει, όμως στην Αθήνα εκείνης της εποχής -ανθρώπινη ακόμα- ό,τι συνέβαινε στο χώρο της Τέχνης, γινόταν αμέσως γνωστό. Έτσι όλοι μιλούσαν για τον "Επιτάφιο" κι ας μην τον είχαν ακούσει. Λίγο αργότερα θ' άρχιζε ο "πόλεμος των Επιταφίων". Όποιος θέλει να μάθει λεπτομέρειες, δεν έχει παρά να διαβάσει το βιβλίο που έγραψα τότε με τίτλο "ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ".

Από το Παρίσι η μεν Μυρτώ με το νεογέννητο ήρθαν αεροπορικά στην Αθήνα (τη Μαργαρίτα την είχα φέρει λίγο πιο πριν), εγώ δε ξεκίνησα με το Μπόργκουαρντ φορτωμένο βαριά με βιβλία και νότες οδικώς. Λίγο πριν τη Σιών στην Ελβετία παρά λίγο να σκοτωθώ... Τελικά με φόρτωσαν σε αεροπλάνο της Swissair στη Γενεύη, ενώ το αυτοκίνητο, αφού το επισκεύασαν, μας το έστειλαν αργότερα.

Έτσι με το Μπόργκουαρντ με ανοιγμένη τη σκεπή διασχίζαμε την πλατεία Κολωνακίου η Μυρτώ κι εγώ κάποιο απόγευμα του Σεπτεμβρίου. Την εποχή εκείνη κυκλοφορούσαν πολύ λίγα αυτοκίνητα και δεν υπήρχαν ακόμα τα κόκκινα και πράσινα φανάρια. Στο πεζοδρόμιο ενός ζαχαροπλαστείου στη γωνία της πλατείας με την Πατριάρχου Ιωακείμ κάθονταν γύρω από ένα τραπέζι ο Χατζιδάκις, ο Γκάτσος και ο Σπυρομήλιος, πλοίαρχος εν αποστρατεία και Γενικός Διευθυντής του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (ΕΙΡ), προσωπικός φίλος του πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή.

Καθώς προσπερνούσαμε, μας κάλεσαν να πάρουμε κάτι μαζί τους. Έτσι ο Νίκος Γκάτσος γνώρισε τη Μυρτώ.

Την άλλη μέρα το μεσημέρι στο "στέκι" του ΦΛΟΚΑ, μου δίνει ένα ποίημα και μου εξηγεί: "Μ' άρεσε πολύ η γυναίκα σου και της έγραψα αυτούς τους στίχους που έχουν τον τίτλο ΜΥΡΤΙΑ". Το πήρα λέγοντάς του θαρρώ "Αύριο, θα στο τραγουδήσω".

Έτσι γεννήθηκε η ΜΥΡΤΙΑ, που έμελλε να γίνει το πρώτο μου μεγάλο "σουξέ". Το τραγούδησε πρώτα η Γιοβάννα με ενορχήστρωση και διεύθυνση του Μάνου Χατζιδάκι. Απ' την άλλη πλευρά του δίσκου βάλαμε, τι άλλο, τη "Νύχτα Γάμου", πρώτη διεθνή μου επιτυχία, όπου ο Νίκος Γκάτσος προσάρμοσε ελληνικούς στίχους με τον τίτλο "Αν θυμηθείς τ' ονειρό μου".

Σε λίγο διψύθυνα κι εγώ για την Columbia αυτά τα δυο τραγούδια σε δική μου διασκευή με τη Μαίρη Λίντα και το Χιώτη. Ο Μάνος συνεργαζόταν πάντα με τον Πατσιφά.

Μετά τη Λίντα ακολούθησε η Λαϊκή version της "Μυρτιάς" με το Μπιθικώτση. Όμως το ζευγάρι έγινε μ' ένα άλλο τραγούδι για το οποίο ειδικά έγραψε τους στίχους ο Γκάτσος: "Είχα φυτέψει μια καρδιά". Το τέταρτο τραγούδι με τη συνεργασία του Νίκου Γκάτσου που υπάρχει στον κύκλο "Αρχιπέλαγος" είναι το "Ροδόσταμο". Να, με λίγα λόγια, ποιά είναι η ιστορία του:

Είχα έρθει για λίγες μέρες στην Αθήνα από το Παρίσι το Γενάρη-Φλεβάρη του '61. Η οικογένειά μου ήταν πάντα στη Rue de la Fontaine au Roi κι εγώ δούλευα πιο πολύ στο Λονδίνο γράφοντας μουσική για ταινίες.

Το φιλικό ζευγος Θέμελη που είχε ένα μικρό δισκάδικο, τον Κύκνο, στην οδό Καραγιώργη Σερβίας, οργάνωσε μια δεξίωση προς τιμήν μου. Θυμάμαι πως βρισκόμαστε όλοι μαζί στριμωγμένοι σ' ένα μικρό και ζεστό υπόγειο με πίνακες στους τοίχους, όταν ο Γκάτσος με πλησίασε και μου είπε: "Γνωρίζοντας πως θα σε συναντήσω έγραψα αυτούς τους στίχους. Ίσως να σε εμπνεύσουν..." Όποιος γνωρίζει το Νίκο Γκάτσο, μπορεί να φανταστεί πόση αδιαφορία βάζει στη φωνή του προκειμένου να πει ακόμα και τα πιο σημαντικά πράγματα. Εκείνο το "Μπορεί να σε εμπνεύσουν", θα 'λεγα πως το 'λεγε ειρωνικά για το ίδιο του το ποίημα... Μετά τη δεξίωση θυμάμαι πως πήγα στο κέντρο που εμφανιζόταν η Μαίρη Λίντα και ο Μανώλης Χιώτης. Ήταν απέναντι απ' το Μουσείο στην οδό Σκαραμαγκά εκεί που σήμερα βρίσκεται το Studio Polysound. Ήμερώματα με πήγαν στο αεροδρόμιο. Ο ουρανός πεντακάθαρος έλαμπε με τις πρώτες ακτίνες του ήλιου. Η θάλασσα γαλάζια. Η Αθήνα κάτασπρη. Ύστερα από πέντε ώρες ταξίδι -με τα τετρακίνηπτερα ελικόπτερα της εποχής- φτάνω σ' ένα Λονδίνο σκοτεινό απ' τη μαύρη κατάμαυρη ομίχλη... Ο παραγωγός και ο σκηνοθέτης με βάζουν γρήγορα-γρήγορα στο τεράστιο Austin. Καθώς μου μιλούν, η καρδιά μου σφίγγεται. Ο νους δε

μπορεί να το χωρέσει, πώς απο το τόσο φως βρίσκομαι ξαφνικά σε τόσο σκοτάδι...

Μπαίνουμε στο Σόχο και σταματάμε μπροστά σ' ένα απ' τα πολλά λιλιπούτεια κινηματογραφικά στούντιο. Η ταινία ονομάζεται "Τα μάτια της γάτας". Σκηνές φρίκης ξετυλίγονται μπροστά μου, έτσι που κλείνω τα μάτια. Βάζω το χέρι στην τσέπη και βγάζω το χαρτάκι με τους στίχους του Γκάτσο. Αισθάνομαι όμορφα. Ανοίγω το φωτάκι κι ενώ τα μάτια της γάτας ανακαλύπτουν το δολοφόνο, εγώ τραγουδώ μέσα μου το "Ροδόσταμο". Χαράζω πεντάγραμμο και γράφω τις νότες.

Οι παραγωγοί ενθουσιασμένοι νομίζουν ότι είναι το φιλμ που με εμπνέει. Μόλις ανάβουν τα φώτα, τους λέω: "Είναι τόσο ενδιαφέρουσα η ταινία σας, που θα πρέπει να την ξαναδώ".

Στο Παρίσι θα γράψω μια απ' τις ωραιότερες μουσικές μου για φιλμ, που λίγο αργότερα στο Studio Sheperton στο Λονδίνο θα τη διευθύνω ο ίδιος έχοντας μπροστά μου μια μεγάλη συμφωνική ορχήστρα. Δυστυχώς η παρτιτούρα χάθηκε και μόνο η μουσική μένει, όμως το φιλμ που να βρίσκεται; Στην Αθήνα ήρθε το καλοκαίρι του '62. Πήγαμε στο Cine-Paris στην Πλάκα σε μια ταράτσα να το δούμε. Εγώ ήμουν σκαστός απ' το Σανατόριο στην Πεντέλη.

Το "Ροδόσταμο" το ηχογραφήσαμε μέσα στους πρώτους μήνες του 1961 με τη Μάιρν Λίντα και το Χιώτη και έγινε αμέσως μεγάλη επιτυχία, όσο μπορώ να πω και η "Μυρτιά".

Στο μεταξύ η συνάντηση και η συνεργασία μου με δυο νεότερους ποιητές -τον Τάσο Λειβαδίτη και το Δημήτρη Χριστοδούλου θα βοηθούσε τη μουσική μου ν' ακολουθήσει νέους δρόμους. Μαζί τους ολοκλήρωσα δυο μεγάλους λαϊκούς κύκλους τραγουδιών μου, το ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ και την ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Όμως πριν αναφερθώ σ' αυτούς, θα πρέπει να υπογραμμίσω την αστραπιαία θα 'λεγα συνεργασία μου με τον Οδυσσέα Ελύτη. Βρισκόμαστε πάντα σε κείνες τις γόνιμες μέρες του τέλους του '60 μετά την κυκλοφορία των δυο ΕΠΙΤΑΦΙΩΝ. Πολλά μεσημέρια τα περνούσαμε στου ΦΛΟΚΑ και συχνά μετά πηγαίναμε στο σπίτι του Μάνου, στο Παγκράτι. Φαίνεται πως κάποιο φθινοπωρινό απόγευμα έπαιξα στο πιάνο ένα από τα τραγουδια σε στίχους Βαλαωρίτη, που τα προόριζα για τους μαθητές. Είχε γράψει μερικά κι ο Χατζιδάκις κι όλα μαζί τα υποβάλαμε στο Υπουργείο Παιδείας γι' αυτό το σκοπό. Απάντηση όμως δεν πήραμε ακόμα κι έτσι οι μουσικές μας χάθηκαν... όμως το τραγούδι που μου είχε εμπνεύσει ο Βαλαωρίτης όταν ήμουν 13 ετών στον Πύργο της Ηλείας, άρεσε στον Ελύτη, που έβαλε νέους στίχους. Έτσι γεννήθηκε το

"Ανάμεσα Σύρο και Τζιά", που διακογράφησαν αμέσως η Λίντα και ο Μπιθικώτσης.

Στο Παρίσι απ' τον Οκτώβριο του '60 έως την Άνοιξη του '61 έγραψα κι εγώ τους στίχους σε τραγούδια που μπήκαν στο "Αρχιπέλαγος", όπως η "Μαργαρίτα-Μαργαρώ", η "Λειτουργία", το "Παλικάρι", η "Απαγωγή" και το "Πάμε βόλτα στα Χανιά".

Ο Πάνος Κοκκινόπουλος, καθηγητής, δούλευε εργάτης στο εργοστάσιο δίσκων της Columbia. Κάποια μέρα που με πήγαν να δω πώς κατασκευάζεται ένας δίσκος, σταθήκαμε μπροστά σε μια πρέσα παρακολουθώντας τη διαδικασία. Τότε ο Κοκκινόπουλος, αφού πρώτα μου συστήθηκε, μου έδωσε μια σελίδα με στίχους, που φαίνεται πως κουβαλούσε μαζί του. Έτσι γεννήθηκε η "Ροδιά".

Απ' τη δυάδα των νέων τότε ποιητών πρώτος ήρθε στο σπίτι μου στη Νέα Σμύρνη ο Τάσος Λειβαδίτης. Παλιοί φίλοι και συναγωνιστές απ' τον καιρό της ΕΠΟΝ, είχαμε χαθεί και τώρα ξανασμίγαμε φθινόπωρο του '60, πάντα κάτω απ' τον αστερισμό του ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ, που όπως φαίνεται είχε ερεθίσει πολλούς ποιητές. Ποιός απ' αυτούς δε θα 'θελε να πάει η ποιήσή του στα χείλη του λαού με τα φτερά της μελωδίας;

Πάντως το πρώτο τραγούδι της συνεργασίας μας με τον Τάσο, ήταν το "Μάννα μου και Παναγιά", που έγινε συγχρόνως η απαρχή του άλλου κύκλου με τον τίτλο "ΠΟΛΙΤΕΙΑ". Τώρα γιατί "ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ" και γιατί "ΠΟΛΙΤΕΙΑ", ας πούμε πως ήθελα να τιμήσω τη θάλασσα και την πόλη. Η πρώτη φωτεινή, ανέρη, στο ρυθμό του Συρτού, η δεύτερη βαρειά και σκοτεινή στο ρυθμό του Χασάπικου και του Ζεϊμπέκικου. Τα δυο συστατικά μου μιας και γεννήθηκαν στο Αιγαίο και έζησα στην Αθήνα βασικά.

Θυμάμαι πως έπαιξα στον Λειβαδίτη το αργό μέρος ενός κοντσέρτου για πιάνο που είχα συνθέσει τότε κι ο Τάσος την άλλη μέρα μου έφερε τους στίχους. Το τραγούδι αυτό που το ηχογράφησα αμέσως με το Μπιθικώτση, έγινε δια μιας η πολύ μεγάλη λαϊκή επιτυχία που σκέπασε όλες τις άλλες αναδεικνύοντας έναν άλλο Μπιθικώτση. Φυσικά στο μέλλον ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης μας ξάφνιασε όλους με τα εκπληκτικά άλματά του προς τα πάνω, που κορυφώθηκαν στη "Ρωμιούσση" περνώντας από το "Άξιον Εστί".

Τα άλλα δυο μεγάλα και ιερατικά ζεϊμπέκικα τού Λειβαδίτη ήταν το "Σαββατόβραδο" και το "Βρέχει στη φτωχογειτονιά". Το πρώτο το τραγούδησε ο Στέλιος Καζαντζίδης, βασικός ερμηνευτής της "Πολιτείας".

Ο Δημήτρης Χριστοδούλου μού έδωσε στίχους. Έγραψε μια σειρά ποιήματα εμπνευσμένος απ' τη μέθη εκείνης της εποχής κι εγώ κουβαλούσα

μαζί μου τους στίχους του και τους στίχους του Λειβαδίτη στις σκοτεινές πόλεις της Ευρώπης, στο Παρίσι και στο Λονδίνο. Με τη μικρή Μαργαρίτα στα πόδια μου συνέθεσα έτσι πάνω στα ποιήματα των Χριστοδούλου και Λειβαδίτη τα υπόλοιπα τραγούδια του "Αρχιπέλαγος" και της "Πολιτείας", δηλαδή τα: "Θ' αφήσω τη μαννούλα μου", "Φεύγω μακριά πατρίδα μου", "Καημός", "Βράχο-Βράχο", "Παράπονο" του Χριστοδούλου και το "Έχω μια αγάπη" του Λειβαδίτη. Η "Δραπετσώνα" γράφτηκε περίεργα. Θυμάμαι πως πήγαινα προς την Columbia για ηχογράφηση, όταν μου ήρθε ξαφνικά η μελωδία. Φρέναρα απότομα μπροστά στο θέατρο Καλουτά, για να σημειώσω στο πεντάγραμμο τη μουσική. Ο αδερφός μου ο Γιάννης, δημοσιογράφος στην "Αυγή", μου 'χε μιλήσει, για τον αγώνα που έκαναν οι πρόσφυγες να σώσουν τις παράγκες τους στη Δραπετσώνα. Τηλεφώνησα στο Λειβαδίτη το ίδιο απόγευμα για να του παίξω στο πιάνο το τραγούδι και κείνος έγραψε τους στίχους. Σε μια βδομάδα το ηχογράφησα με το Μπιθικώτση.

Όταν ο Στέλιος Καζαντζίδης τραγούδησε το "Βράχο-Βράχο", που έσπασε τότε όλα τα ρεκόρ των πωλήσεων, ήταν ήδη ένας βασιλιάς του λαϊκού τραγουδιού. Όμως μαζί μου θυμήθηκε τον άλλο εαυτό του, τον καταπιεσμένο, της προσφυγιάς και της Μακρονήσου, έτσι που έβγαλε όλη την τρυφερότητα και την αγάπη που τον πλημμυρίζανε. Γίναμε φίλοι κολλητοί. Μαζί φυσικά και η Μαρινέλλα. Συχνά κοιμόμασταν κάτω απ' την ίδια στέγη, ιδιαίτερα μετά τα λουκούτσια γεύματα στη Δροσιά με πεινιρλί και όλες τις ποντιακές λικουδιές.

Σκέφτομαι πως εκείνες οι μοναδικές ερμηνείες του Μπιθικώτση, του Χιώτη, της Λίντα και του Καζαντζίδη δε θα μπορούσαν να γίνουν, αν δεν υπήρχε διάχυτο και ισχυρό το αίσθημα της φιλίας και του αμοιβαίου θαυμασμού. Πίστεια στις φωνές και στην τέχνη τους σα να 'τανε θεοί. Ίσως τα ίδια αισθήματα να γέμιζαν τότε τις καρδιές τους για μένα, για να τα τραγουδήσουν με κείνη την απαρύλλη τέχνη που έκανε όλους τους Έλληνες κυριολεκτικά να μεθύσουν με το τραγούδι.

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Βιογραφικό σημείωμα

Ο Μίκης Θεοδωράκης, Κρητικός στην καταγωγή, γεννήθηκε στις 29 Ιουλίου 1925 στη Χίο. Τα παιδικά του χρόνια τα πέρασε σε διάφορες επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας: στη Λέσβο και στην Κεφαλλονιά, στον Πύργο και στην Πάτρα, όπου πήρε τα πρώτα του μουσικά μαθήματα και κυρίως στην Τρίπολη, όπου δημιούργησε χορωδία, έδωσε την πρώτη του συναυλία παρουσιάζοντας το έργο του Κασσιανή και πήρε μέρος στην αντίσταση κατά των κατακτητών. Το 1942 διαφεύγει στην Αθήνα. Από το 1943 φοιτά στο Ωδείο Αθηνών στην τάξη του Φιλοκτίτη Οικονομίδη. Το 1950 τελειώνει το Ωδείο με δίπλωμα αρμονίας, αντίστιξης και φούγκας. Από το 1950 έως το 1954 γράφει μουσική για το ραδιόφωνο και τον κινηματογράφο. Το 1954 φεύγει με υποτροφία στο Παρίσι, όπου εγγράφεται στο Conservatoire και παρακολουθεί μαθήματα μουσικής ανάλυσης με καθηγητή τον Olivier Messiaen και διεύθυνση ορχήστρας με καθηγητή τον Eugene Bigot. Η περίοδος 1954 - 1960 είναι μια εποχή έντονης καλλιτεχνικής δραστηριότητας στην Ευρώπη. Γράφει μουσική για φιλμ, για το Covent Garden, το Stuttgart Ballet, το μπαλέτο της Λουντμίλα Τσερίνα.

Κυριότερα έργα του μέχρι το 1960 είναι: "Τρίο", "Μαργαρίτα" (Ορατόριο), "Σεζιέτο", "Το πανηγύρι της Ασπ-Γωνιάς" (συμφωνικό), "Πρώτη Συμφωνία", "Ελληνική Αποκριά", "Κύκλος" (για φωνή και πιάνο), "Σονατίνα για πιάνο", "Σουίτα αρ. 1, αρ. 2 και αρ. 3" (για ορχήστρα), "Σονατίνα αρ. 1" και "Σονατίνα αρ. 2 για βιολί και πιάνο", "Αντιγόνη" (μπαλέτο), "Ερως και θάνατος" (για φωνή και ορχήστρα εγχόρδων), "Οι εραστές του Τερουέλ" (μπαλέτο), "Οιδίπους Τύραννος" (για ορχήστρα εγχόρδων) και "Κοντσέρτο για πιάνο". Από το 1960 αρχίζει να επισκέπεται συχνά την Ελλάδα και ηχογραφεί εδώ τον πρώτο του κύκλο τραγουδιών, τον "Επιτάφιο" του Γιάννη Ρίτσου. Το 1962 επιστρέφει οριστικά στην Ελλάδα, ιδρύει τη Μικρή Ορχήστρα Αθηνών και το Μουσικό Οργανισμό Πειραιά και δίνει πολλές συναυλίες ενώ το 1963 ιδρύει τη Δημοκρατική Νεολαία Λαμπράκη και εκλέγεται πρόεδρός της.

Το 1964 εκλέγεται βουλευτής.

Βασικά έργα της περιόδου αυτής είναι:

- Κύκλοι τραγουδιών: "Αρχιπέλαγος", "Πολιτεία", "Επιφάνια"
- Μουσική για Θέατρο: "Ένας Όμηρος" (Μπρένταν Μπρίαν), "Το τραγούδι του Νεκρού Αδελφού", "Όμορφη Πόλη", "Γειτονιά των Αγγέλων".
- Μουσική για Κινηματογράφο: "Ζορμπάς" του Μ. Κακογιάννη.
- Ορατόρια: "Άξιον Εστί" του Οδυσσέα Ελύτη.

Από το 1967 που ξεσπά η δικτατορία, ο Μίκης Θεοδωράκης περνά στην παρανομία ιδρύοντας μαζί με άλλους το Πατριωτικό Μέτωπο, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται και αργότερα εκπορίζεται μέχρι το 1970, όταν μετά από έντονη πίεση προσωπικοτήτων και επιτροπών στο εξωτερικό, που δημιουργήθηκαν με σκοπό την απελευθέρωσή του, φεύγει στο Παρίσι.

Στο μεταξύ έχει συνθέσει μεταξύ άλλων:

- τους κύκλους τραγουδιών: "Ο Ήλιος και ο Χρόνος", "Τα Λαϊκά", οι δέκα "Αρκαδίες", "Τα τραγούδια του αγώνα", "Τα τραγούδια του Ανδρέα", "Νύχτα Θανάτου"
- τα Ορατόρια: "Επιφάνεια Αβέρωφ", "Κατάσταση Πολιορκίας", "Πνευματικό Εμβτήριο", "Raven".

Στο εξωτερικό αγωνίζεται για την πτώση της δικτατορίας και την ενότητα των αντιστασιακών δυνάμεων. Δίνει αμέτρητες συναυλίες σε όλο τον κόσμο, αφιερωμένες στην αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Ελλάδα.

Τα βασικά έργα αυτής της περιόδου είναι:

- οι κύκλοι τραγουδιών "18 Λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας" και "Μπαλλάντες"
 - το ορατόριο "Canto General" του Πάμπλο Νερούνα.
- Από το 1974 με την πτώση της δικτατορίας επιστρέφει στην Ελλάδα και συνεχίζει τη συνθετική του δραστηριότητα, τις περιοδείες του με συναυλίες τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, ενώ παράλληλα συμμετέχει πάντα στα κοινά -βουλευτής 1981 - 1986 και 1989 - 1992- οπότε και παραιτείται.

Το 1993 αναλαμβάνει καθήκοντα Γενικού Διευθυντή Μουσικών Συνόλων της ΕΡΤ. Παραιτείται το 1994.

Τα κυριότερα έργα της περιόδου αυτής είναι:

- Κύκλοι τραγουδιών: "Τα Λυρικά", "Χαιρετισμοί", "Διόνυσος", "Φαίδρα", "Η Βεατρίκη στην οδό Μηδέν" "Μια Θάλασσα γεμάτη μουσική", "Ως αρχαίος άνεμος".
- Μουσική για Θέατρο: "Ορέστεια" ("Αγαμέμνων", "Χοηφόροι", "Ευμενίδες") σε σκηνοθεσία Σπ. Ευαγγελάτου και "Αντιγόνη" σε σκηνοθεσία Μ. Βολανάκη.
- Μουσική για Κινηματογράφο: "Ιφιγένεια" του Μ. Κακογιάννη
- Ορατόρια: "Θεία Λειτουργία" (Missa Greca), "Λειτουργία 2" (Για τα παιδιά που σκοτώνονται στον πόλεμο), "Requiem" (Ακολουθία εις κεκοιμημένους).
- Συμφωνικά: Δεύτερη Συμφωνία, Τρίτη Συμφωνία, Τέταρτη Συμφωνία (των Χορικών), Έβδομη Συμφωνία (Εαρινή), "Κατά Σαδδουκαίων", "Canto Olympico" (γραμμένο για τους Ολυμπιακούς αγώνες του 1992 στη Βαρκελώνη).
- Μουσική μπαλέτου: "Ζορμπάς"
- Όπερες: "Κώστας Καρυωτάκης", "Μήδεια", "Ηλέκτρα".

ΜΑΙΡΗ ΛΙΝΤΑ

Βιογραφικό Σημείωμα

Μαίρη Λίντα, ένα όνομα και μια σταδιοδρομία με ξεχωριστή λάμψη στο ελληνικό τραγούδι.

Αρχή από το Αλκαζάρ, στα ταλέντα του Ορέστη Λάσκου, παιδί θαύμα, 7 ετών και ο Λάσκος την ξεχωρίζει, την προσλαμβάνει και τη βαφτίζει καλλιτεχνικά: Μαίρη Λίντα. Η σταδιοδρομία της αρχίζει από τότε στο θέατρο όπου χορεύει και τραγουδά τα "ευρωπαϊκά" εκείνης της εποχής. Παράλληλα σπουδάζει χορό στη σχολή Μοριάνωφ.

Στο χώρο της δισκογραφίας, ξεκινά στην αρχή της δεκαετίας του '50. Πρώτος της δίσκος 78 στροφών "Το πικρό ποτήρι" του Κώστα Καπλάνη. Την ίδια εποχή συνεργάζεται στο πάλλο σχεδόν με όλους τους συνθέτες του λαϊκού τραγουδιού. Είναι τότε που γνωρίζεται και με το Μανώλη Χιώτη, με τον οποίο θα αποτελέσουν στα μετέπειτα χρόνια ένα από τα κορυφαία δίδυμα του λαϊκού τραγουδιού, με πάμπολλες επιτυχίες, ανάμεσα στις οποίες τα: "Αφού το θες", "Ηλιοβασιλέματα", "Περασμένες μου αγάπες", "Η σκούνα", "Πάρε με στο τηλεφωνο", "Λαός και Κολωνάκι" κ.α. Χαρακτηριστική καινοτομία της Μαίρης Λίντα είναι ότι είναι η πρώτη τραγουδίστρια που στο πάλλο τραγουδά όρθια δίπλα στο Μανώλη Χιώτη.

Μετά το 1960 ερμηνεύει τραγούδια μεγάλων συνθετών του έντεχνου όπως των: Χατζιδάκι, Θεοδωράκη, Μαρκόπουλου, Πιτσιλαδής και μεγάλων ποιητών όπως: Ρίτσου, Γκάτσου, Λειβαδίτη, Χριστοδούλου.

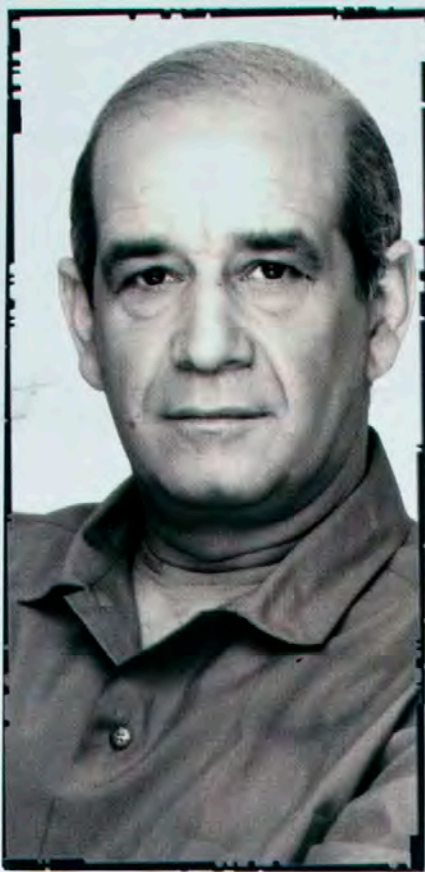
Είναι η μοναδική σαν ερμηνεύτρια των αριστουργηματικών ηχογραφήσεων των έργων: Επιτάφιος και Αρχιπέλαγος. Μέσα σ' αυτή τη δεκαετία του '60 είναι που ερμηνεύει και κάνει επιτυχίες στο χώρο του έντεχνου τα εξής τραγούδια: "Μυρτιά", "Μαργαρίτα - Μαγιοπούλα", "Με το άσπρο μου μαντίλι θα σ' αποχαιρετίσω" κ.ά.

Παίρνει το πρώτο βραβείο στο Φεστιβάλ Αθηνών του Ε.Ι.Ρ. με το "Αθήνα κόρη τ' ουρανού" του Χατζηπανσοπούλου και ακολουθεί και βράβειός της με την "Απαγωγή" του Μίκη Θεοδωράκη.

Μετά το χωρισμό της με το Μανώλη Χιώτη συνεχίζει την επιτυχημένη καριέρα της στο χώρο του λαϊκού τραγουδιού πλάι στο Γιώργο Ζαμπέτα, Γιάννη Καραμπεσίνη, Νάκη Πετρίδη κ.ά. Στις αρχές της δεκαετίας του '80 διακόπτει τη δισκογραφική της παρουσία, ωστόσο τα τραγούδια της εξακολουθούν να τραγουδιούνται και να αγαπιούνται το ίδιο όπως και στην αρχή που έγιναν επιτυχίες.

Δημιουργική και ανήσυχη σαν καλλιτέχνις συνεχίζει τις εμφανίσεις της περιοδεύοντας σ' όλες τις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης, της Αμερικής και της Αυστραλίας.

Σήμερα μετά από μακρόχρονη σιωπή η Μαίρη Λίντα επανέρχεται στη δισκογραφία με το δίσκο "Μαίρη Λίντα Σήμερα". Πρόκειται για μια ευτυχισμένη στιγμή συνάντησης με δύο επιτυχημένους δημιουργούς του σύγχρονου ελληνικού τραγουδιού, τη στιχουργό Μάρω Μπιζάνη και το συνθέτη Γιώργο Κριμιζάκη. Τα τραγούδια του δίσκου αναδεικνύουν την πάντα μοναδική σε εκφραστικότητα φωνή της Μαίρης Λίντα και οι δυο δημιουργοί βρίσκουν την ιδανική τους ερμηνεύτρια.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΗΤΡΟΠΑΝΟΣ

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Δημήτρης Μητροπάνος γεννήθηκε στα Τρίκαλα το 1948. Στην πόλη αυτή έζησε μέχρι τα 16 του χρόνια, οπότε και αποφάσισε να "μεταναστεύσει" στην Αθήνα.

Υπακούοντας στο καλλιτεχνικό του ένστικτο, ξεκινάει την τραγουδιστική του καριέρα δίπλα στο Γιώργο Ζαμπέτα, στα "ΕΗΜΕΡΩΜΑΤΑ", ενώ ταυτόχρονα πήγαινε στο γυμνάσιο.

Σημαντική χρονιά για το Μητροπάνο το 1966, μια και συναντιέται για πρώτη φορά με το Μίκη Θεοδωράκη, ο οποίος τον παίρνει μαζί του για μια σειρά συναυλιών στην Ελλάδα και την Κύπρο. Είναι η εποχή που ο Μίκης έχει μαζί του το Μπιθικώτση, τη Φαραντούρη και τον Πουλόπουλο. Το "Νέο Κύμα" το βρίσκει στην καρδιά του ρεύματος, την Πλάκα, όπου ο Μητροπάνος εμφανίζεται στις μπουάτ ΤΑΒΑΝΙΑ, ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ, ΝΕΦΕΛΗ και ΛΥΧΝΑΡΙ.

Στα 1967, εμφανίζεται στην "ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑ", δίπλα στη Μαρινέλλα. Είναι η εποχή που πρωτοσυνεργάζεται δισκογραφικά με το Σπύρο Παπαβασιλείου. Δικά του τραγούδια που γράφτηκαν σε 45άρια τα "ΚΛΑΙΕΙ ΑΠΟΨΕ Η ΓΕΙΤΟΝΙΑ", "ΠΕΡΑΣΕ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ" και "ΦΙΛΙ-ΦΙΛΙ Σ' ΑΝΑΣΤΗΣΑ".

Στα 1971 και ενώ υπηρετεί τη θητεία του, κυκλοφορεί ο πρώτος του μεγάλος δίσκος με τίτλο "ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΗΤΡΟΠΑΝΟΣ". Το άλμπουμ αυτό περιλαμβάνει τραγούδια του που έχουν κυκλοφορήσει σε 45άρια και έχουν γίνει επιτυχίες.

Άλλος ένας σημαντικός χρόνος στην καριέρα του Μητροπάνου, το 1972, χρονιά δηλαδή που κυκλοφορεί το έργο του Δήμου Μούτση και του Μάνου Ελευθερίου "ΑΓΙΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ", που θεωρείται απ' τα κλασικά της ελληνικής δισκογραφίας. Το 1973 κυκλοφορούν τα "ΚΥΘΗΡΑ" του Γιώργου Κατσαρού σε στίχους Ηλία Λυμπερόπουλου, ένας δίσκος που τραγουδιέται για πολλά χρόνια.

Στη συνέχεια ο Δημήτρης Μητροπάνος θα συνεργαστεί δισκογραφικά με τους συνθέτες: Απόστολο Καλδάρη, Σταύρο Κουγιουμτζή, Μίκη Θεοδωράκη, Σπύρο Παπαβασιλείου, Τάκη

Μουσαφίρη, Δήμο Μούτση, Γιώργο Χατζηνάσιο, Γιώργο Κατσαρό, Γιώργο Ζαμπέτα, Αλέκο Χρυσοβέργη, Γιώργο Μανησαλή, Γιάννη Σπανό, Μάριο Τόκα και τους στιχουργούς: Λευτέρη Παπαδόπουλο, Μάνο Ελευθερίου, Μιχάλη Μπουρμπούλη, Χαράλαμπο Βασιλειάδη, Μάνο Κουφιανάκη, Ηλία Λυμπερόπουλο, Λάκη Τεάζη, Φίλιππο Γράφα.

Σχεδόν όλοι του οι δίσκοι έχουν γίνει χρυσοί και πολλοί απ' αυτούς πλατινένιοι.

Έχει εμφανιστεί στα μεγαλύτερα νυχτερινά κέντρα της Ελλάδας, ενώ κατά καιρούς πραγματοποιεί εμφανίσεις σε κέντρα και συναυλίες στην Ευρώπη, στην Αμερική, στον Καναδά και στην Αυστραλία.

Στις δραστηριότητές του επίσης αναφέρουμε τις συμμετοχές του σε συναυλίες των Θεοδωράκη, Χατζηνάσιου, Κατσαρού κ.ά.

Τραγούδια επιτυχίες του Μητροπάνου, γνωστά και χιλιοτραγουδιμένα απ' όλους μας: "Θεσσαλονίκη", "Το σ' αγαπώ", "Κυρά Ζωή", "Το τραίνο", "Φιλί-Φιλί σ' ανάσπασα", "Ξενύχτες", "Άκου", "Καλαμιές", "Η πρώτη χάθηκε", "Νύχτα", "Γύρνα το φύλλο", "Πάει η ζωή μου άδικα", "Πες μου που πουλάν καρδιές", "Σ' αγαπώ σαν αμαρτία", "Δρόμου σκονισμένου", "Θα 'ρθω μεσάνυχτα", "Βράδυασε", "Δύο νύχτες", "Καλοκαίρια και χειμώνες", "Τα Κύθηρα ποτέ δε θα τα βρούμε", "Ο Χάρος βγήκε παγανιά", "Στη Σμύρνη και σ' Αίβαλι", "Η σούστα πήγαινε μπροστά", "Το σ' αγαπώ το κρατάω για σένα", "Χιονάνθρωπος", "Θα ζήσω και χωρίς εσένα", "Δηλητήριο στο στόμα", "Σ' αναζητώ στη Σαλονίκη", "Θάλασσες", "Εσύ βαρέθηκες ναρξ", "Λαδάδικα" κ.ά.

Η δισκογραφική του δουλειά με τίτλο "Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΜΟΝΑΞΙΑ" που κυκλοφόρησε το 1992 σε μουσική του Μάριου Τόκα και στίχους Φίλιππου Γράφα, Σαράντη Αλεβιζάτου, Γιάννη Πάριου, Κώστα Φασουλά και Άννας Αργυρίου, σημείωσε τεράστια επιτυχία και ξεπέρασε τις 150.000 πωλήσεις. Τα Χριστούγεννα του 1994 ξαναβρίσκεται με το Μάριο Τόκα και το Φίλιππο Γράφα και κάνουν άλλο ένα δίσκο επιτυχία με τίτλο "Παρέα μ' έναν ήλιο", που έχει ξεπεράσει τις 50.000 πωλήσεις και ακούγεται παντού.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΕΚΚΑΣ

Βιογραφικό Σημείωμα

Γεννήθηκε στις Σέρρες το 1960. Πρωτοεμφανίστηκε στο μουσικό χώρο το 1980, τραγουδώντας στο έργο του Μάνου Χατζιδάκι "Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗΣ". Από τότε συνεργάστηκε με το συνθέτη σε δίσκους, συναυλίες και θεατρικές παραστάσεις. Το 1981 συμμετείχε στους "Αγώνες Τραγουδιού" της Κέρκυρας και στον ομώνυμο δίσκο "Κέρκυρα '81".

Το 1982 τραγούδησε στην θεατρική παράσταση "Πορνογραφία" και στον ομώνυμο δίσκο. Το 1983 ακολούθησε ο δίσκος "Οι μπαλλάντες της οδού Αθηνάς" και το 1984 "Μπολιβάρ", δίσκος 45 στροφών σε ποίηση Νίκου Εγγονόπουλου για τα 200 χρόνια από τη γέννηση του Μπολιβάρ.

Το 1984 συμμετείχε στην συναυλία και στη ζωντανή ηχογράφηση του δίσκου "Η Μαρία Φαραντούρη στο Ολυμπιά" από το ομώνυμο θέατρο στο Παρίσι. Ακολουθούν το 1986, "Τέσσερα τραγούδια από τη Ρωμαϊκή Αγορά". Την ίδια χρονιά επίσης κυκλοφορεί η "Ρωμαϊκή Αγορά", το 1987 "Λαϊκή Αγορά", το 1987-'88 "Στο Σείριο υπάρχουνε παιδιά".

Το 1985 έκανε δύο ακόμα συμμετοχές με διαφορετικούς συνθέτες στους δίσκους: "Οδυσσέας στο ποτάμι" με μουσική Μιχάλη Γρηγορίου και ποίηση Τάκη Σινόπουλου και "Η Μυθολογία του Σαββάτου" ποίηση Γιώργου Χρονά και μουσική Μιχάλη Τρανουδάκη.

Στα τέλη του 1989 τραγουδάει στο δίσκο "Σύντομα Όνειρα" σε μουσική Γιάννη Σπάθα και στίχους Ευγένιου Αρανίτη.

Η τελευταία δισκογραφική του δουλειά είναι τα "Κλασικά Εικονογραφημένα" με τους ίδιους συνεργάτες.

Η συνεργασία του με το Μίκη Θεοδωράκη ξεκίνησε με συναυλίες από το φθινόπωρο του 1994 και σύντομα θα εκδοθεί ο πρώτος του δίσκος σε μουσική του συνθέτη.